

češki šoli med Nemci. Vilma Sokolová opisuje v spisu „Češki otok pod njemačkim valovima“ z živimi bojami vse nadloge, katere morajo prenašati Čehi v onih krajih, kjer so v manjšini. Eliška Krásnohorská opisuje v „Arkivarici“ dosti satirično, kako malo se brigajo za narodne znamenitosti in starine uprav oni, kateri so prvi za to pozvani. Prav toplo je napisala Vlasta Pittnerová svojo sličico: „Nadjena i dovedena“ in pokazala, kako se sreča često naseli tudi v raztrgano kočo in kako lepe duše stanujejo večkrat v slabotnih in bolnih telesih. Prav tako mila je tudi črtica Božene Kuněticke: „Stari stražar“, kjer nam pisateljica pripoveduje, kako stradajo po zimi stari Gajdušek, njegov stari pes in „kokoš mamica“, katero je Gajdušek zato tako zval, ker je njegovi pokojni ženi odgojila osem piščet. Minila je zima in stradanje, a Gajdušek je dobil važno službo: postal je čuvar grajščinske pšenice. Ves se je preporodil; le to ga je jezilo, da so se odslej vse vaške kokoši izogibale pšenice, in tako ni mogel komu pokazati svoje veljave. Šele enkrat proti večeru je opazil Gajdušek v pšenici nekaj belega. A tudi vaški razposajenci so opazili kokoš, in začel se je pravi lov, otroci in psi so naganjali prestrašeno kokoš. Gonja je prihajala vedno bližje Gajdušku, a ko je veliki pes gospodarja Juga ravno pred Gajduškom kokoš zadavil, je opazil, da je bila to njegova „mamica“. Mnogo čuvstva ima tudi črtica Gabriele Preissove: „Ulovljena zraka (žarek)“. Bolna Barica, hčerka perice, je prikovana že od rojstva na svojo sobico, katera je njej celi svet. Z malim zadovoljna, je začela sanjati sanje prve ljubezni, odkar k njej prihaja učenec konservatorija Metod in jej igra na svoje gosli, katerih Barica prej še videla ni. Topel solnčen žarek je obsijal njeno sobico, sijal jej sicer kratko, vendar se je grela na njem, prej nego je sirotica mogla spoznati zimo sveta. Tako zanimive so tudi druge črtice.

„Djevojački sviet“ čitatelju jasno označuje delovanje čeških žen in njihove smotre.

J. Barlè.

Hrvatski školski muzej. Njegov postanek i uredjenje. 80. Str. 128. — Priznati moramo, da je hrvaško učiteljstvo zelo delavno. V kratkem času si je utemeljilo svoje književno društvo, postavilo učiteljski dom, sezidalo učiteljski konvikt, osnovalo je svojo hranilnico, a dne 19. avgusta l. 1901. odprlo lepo urejeni „Šolski muzej“. Šolski muzej je porazvrščen v prvem nadstropju „Učiteljskega doma“ in se deli v tri oddelke. V prvem oddelku so muzealni predmeti v 41 skupinah, v drugem je pedagoška knjižnica, zgodovinska in moderna, a

v tretjem so razna arhivalija. Vrednost muzeja se ceni že sedaj na okroglih 70.000 K, in v knjižici „Hrvatski školski muzej“ je natanko opisan. Muzej je odprt vsak četrtek in vsako nedeljo od 10. do 12. ure predpoludne. Naj nobeden prijatelj šolstva ne zamudi, da si ga ogleda, ko pride v beli Zagreb!

Janko Barle.

ČEŠKA.

Jan Lier: **Pokuta.** Nakladatelství Jos. R. Vilímka. Praha 1902. Cena K 1.20. — Železniški genre je bil vedno zelo priljubljen pri čeških bravcih, zakaj v njem se dá pisati zelo mikavno in živahno. Saj je življenje na železnici nemirno, polno izprememb, ter ponuja spretnemu pisateljskemu peresu priliko, da nariše pred bravcem cele vrste slikovitih, pestrih črtic z onim posebnim, nekoliko melanholičnim značajem, katerega nam zbuja prihod in odhod vlakov s prihajajočimi in odhajajočimi popotniki. V tem genu je J. Lier mojster. Mnogo „železničnih novel“ je že izšlo izpod njegovega peresa in vse spadajo k mikavnemu, svežemu berilu. V to stroko spada tudi knjiga „Pokuta“. Skozi celo povest se vleče kakor nit ginljiva zgodovina nesrečnega in zapeljavnega dekleta. Nemirni in vsak trenutek se izpreminjajoči prizori na postaji so podlaga dejanju, ki je na nekaterih mestih skrajno napeto. Kdor nima dovolj utrjenih živcev, temu svetujem, da te knjige zvečer pred spanjem ne čita, sicer se mu bo godilo tako, kakor meni. Čital sem jo zvečer in potem so me celo noč tako mučile grozne sanje o samih železničnih nesrečah, da sem se zjutraj prebudil ves poten in spehan. — Pisatelj te knjige, J. Lier, je obhajal lani 27. oktobra petdesetletnico svojega rojstva. V češkem slovstvu se je njegovo ime pokazalo v letih sedemdesetih; poprej je pisal pod psevdonimom Adam Zero. Njegovi spisi so se namah prikupili bravcem, ker so prinesli v slovstvo nekaj čisto novega. Tehniški krogi, zlasti železniški uradniki in delavci, so prvokrat nastopali v čeških povestih. Lierova plodovitost je bila v prvih letih občudovanja vredna. Čestokrat so izhajala izpod njegovega peresa po dva do tri dela obenem v raznih časnikih. Razen nekaterih romanov („Vojtěcha Rývy nástupce“, „Narciss“ i. dr.) je Lier napisal več kakor šestdeset novel in nekoliko sto „listkov“ (trije zvezki so izšli v „Kabinetní knihovně pri Šimáčku“), v katerih se Lier kaže kot duhovit satirik. Prevel je tudi celo vrsto gledaliških iger zlasti iz francoskega jezika. —

Lier je bil poprej mnogo let železniški uradnik; sedaj je dramaturg „Narodnega gledališča“ v Pragi.

Vilém Mrštík: **Moje sny.** (Pia desideria.) Epištoly úvahy, essaye, studie, články, kritiky, polemiky s pamflety. Naklad. družstvo Máje. 1902. Str. 472. Cena 6 K. — V tej knjigi se g. V. Mrštík živahno bavi z javno rešitvijo perečih, v prvi vrsti seveda slovstvenih vprašanj. Tu čitamo črtice o Alešu, Schaueru, Šlejharu, o „Babici“ Božene Němcove, „Oglasih“ Čelakovskega, in raznih glediščnih vprašanjih, o slikarski umetnosti Chitussijevi, o ruskem slovstvu, o Stari Pragi in o drugih zadevah češkega in tujega kulturnega življenja. Ta-le del spisa je zelo dragocen, ker podaja nekaj umetniški „credo“ pisateljev. V svojih slovstvenih vprašanjih se pisatelj opira ob slovanske, zlasti ob ruske kritike in estetike. Polemični del knjige je manj vreden. Tapatam pade kakšen oster izraz, toda vsikdar opravičen. Iz cele knjige vre vroča in poštena vnema in navdušenost za vse, kar je v zvezi s češkim narodnim življenjem, s češkimi umetniškimi ter socialnimi vprašanji.

Literatura česká devatenáctého století. Díl I. Píší professori J. Hanuš, J. Jakubec, I. Máchal, E. Smetánka e Jan Vlček. Nákladem Jana Laichtra. Str. X a 940. — Slovstvena zgodovina se je dozdej na Češkem precej zane-marjala. Le-to delo je pravzaprav prvi poizkus slovstvene zgodovine češke v XIX. stoletju. Dasi je spis pisan znanstveno, vendar so se pisatelji potrudili, da bi ga moglo čitati tudi širje občinstvo; pisali so ga zanimivo in poljudno. Izpočetka opisujejo narodno prebujenje češkega naroda. Natančno sliko te tako važne dôle je narisal prof. Jakubec. Jezikoslovno delovanje Dobrovskega opisuje profesor dr. Smetánka; dramatično in leposlovje dr. Máchal, poezije dr. Vlček, ki obenem piše o protestantskih Slovaki. Najbolj popularni del je prevzel dr. Hanuš, kateri opisuje usodo rokopisa kraljedvorskega in zelenogorskega, ki se sedaj sploh smatrata za ponarejena. Po besedah g. Hanuša sta oba rokopisa ponaredila Hanka in Linda; V. A. Svoboda jima je bržkone pomagal. — Spis je tudi zavoljo tega važen, ker je rešil iz pozabljivosti mnogo oseb in spisov ter popravil mnogo dozdej napačnih misli, n. pr. gledé P. Šedivého, Štěpanka itd. Kdor se zanima za češko slovstvo, temu knjigo toplo priporočamo. Fr. Štingl.

RUSKA.

Lev Urvancov: **Noč i drugie razskazy.** St. Peterburg. 1902. C. 1 rub. — Na čelu le-te knjige stojé znane besede Goleniščeva-Kutuzova: „Nêt, drugi, nêt, tak dolše žit nelzja“ (Ne, prijatelji, ne, tako ne smemo dalje živeti). Ko sem čital te besede, sem mislil, da bo ta knjiga polna pesimizma, a v resnici ni tako. Iz cele knjige sicer veje melanholija, a vendar je v nji tudi precej ljubezni in veselja do življenja. Knjiga obsega devet povesti, v katerih pisatelj opisuje razne križe in težave, katere morajo prenašati razni stanovi: dijaki, vzgojiteljice, mali uradniki v pokoju, delavci po mestih itd. Najboljši povestici sta: „Noč“ in „Pod prazdnik.“ V tej zadnji nam opisuje pisatelj zelo ginljivo smrt starčka Lebedeva, ki je baš nekaj ur pred smrtjo nasitil tujega, zapuščenega dečka z zadnjim koščkom kruha in ga ogrel s svojo ljubeznijo. Dogodki v nekaterih povesticah niso dovolj dušeslovno utemeljeni. („Izměna.“)

E. N. Ljubič: **Iz žizni.** Razskazy i nabroski. Izdanje g. N. Karanta. Odessa. 1902. C. 50 k. — Ljubič v svojih povestih rad piše o tujini in o hrepenenju po domovini. Tako je tudi v tej knjigi, ki slika bravcu življenje preprostih, zlasti maloruskih ljudi. Predmete povestim zajema pisatelj naravnost iz življenja, katero nam riše z vso natančnostjo in odkritosrčnostjo. V lepi črtici opisuje, kako hrepeni po domovini vojak-prostak; to hrepenenje se mu izpremeni v bolezen, tako da ga morajo poslati iz službe domov. Samo to bi želeli, da bi se pisatelj otresel prevelikega vpliva znamenitega maloruskega pisatelja Gogolja, katerega posnema preveč vestno.

Iv. Naživin: **Pered razsvětom.** Moskva. 1902. — Ni še dolgo, kar je pisatelj Naživin stopil na slovstveno polje, in že zdaj se o njem piše in govori kot o zelo nadarjenem pisatelju. Tapatam se mu sicer še očita površnost, ali te se gotovo kmalu iznebi, saj v najnovejši njegovi knjigi že opažamo velik napredek. Vse, kar prihaja izpod njegovega peresa, je polno ljubezni do vseh stiskanih in zaničevanih trpinov. V povesti „Avangard“ opisuje ono kulturo, katero širijo Nemci v Afriki. Po vzorcu spisov Maksima Gorkega je napisana povestica „Na volé“, v kateri pisatelj mojstrsko pripoveduje o mornarju in njegovem življenjskem modroslovju. Globoko dušeslovno predelana je povest „V stěnah“, v kateri mlad ruski menih v samostanskih zidovih hrepeni po svetu in po prostosti.